

בעיות משק החלב בארץ

א. העונתיות בייצור ובשיווק

אנסה להגדיר בקווים כלליים את הבעיה שלפנינו.

משכנס תמוז הגנו שומעים שהמחלבות החלו בהכנות למהילת החלב בתמיסת אבקה, ומשכנס אדר מתעוררות הדאגות: „מה ייעשה בשפע החלב?“ מצב זה, לכל הדעות, פוגע קשה במשק החלב: בעונת הגיאואות יש הכרח להפנות כ-50% מהחלב לתעשייה ולעומת זה — בעונת השפל — אין די חלב טרי כדי לספק את הדרישה לחלב שתיה ולתוצרת ניגרת ומשום כך אין אפשרות להבטיח לייצרנים את המחר הגבוה שאפשר היה להשיג משיווק רובו של החלב בצורה ניגרת. נדגים קודם כל את המצב כפי שהוא, בכל הנוגע לקבלת חלב במחלבות. להלן ניתנת טבלה 1, בה מרוכזים הנתונים על קבלת החלב במחלבות „תנובה“ בתשט״ו.

טבלה 1. קבלת החלב במחלבות תנובה בתשט״ו

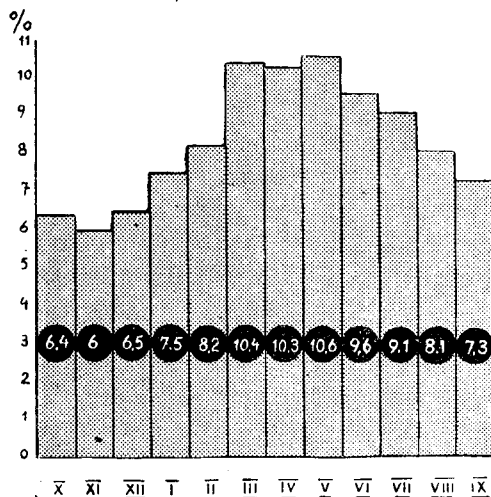
חודשי השנה	כמות החלב באלפי ליטרים	ב- מחלבות הכלליות בשנה
אוקטובר 54	5.324	6.4
נובמבר 54	5.046	6.0
דצמבר 54	5.454	6.5
ינואר 55	6.282	7.5
פברואר 55	6.826	8.2
מרץ 55	8.643	10.4
אפריל 55	8.474	10.3
מאי 55	8.803	10.6
יוני 55	8.000	9.6
יולי 55	7.566	9.1
אוגוסט 55	6.761	8.1
ספטמבר 55	6.056	7.3
סה״כ	83.228	100.0

מטבלה זו הגנו למדים שחודשי „השיטפון“ בחלב הם מרץ, אפריל, מאי ויוני; בחודשי ינואר ופברואר מתחיל זרם החלב גואה, החל מיולי מתחילה להסתמן ירידה וחודשי אוגוסט—דצמבר מהווים את עונת השפל.

אין להניח שהקו האופייני המצטייר מקבלת החלב ע״י מחלבות „תנובה“ ישתנה במשהו באם נסקור את פרשת השיווק של כל החלב שבארץ, כי הרי חלקה של „תנובה“ בשיווק החלב הוא למעלה מ-70% והמחסור בחלב המורגש בשלהי הקיץ ובראשית החורף במחלבות „תנובה“ אינו מיוחד לחברה זו; קיימת סברה שבמחלבות הפרטיות מורגש ביתר חריפות המחסור בחלב טרי בעונת השפל.

ראינו, איפוא, מהו המצב העובדתי בקבלת החלב למחלבות בחודשי השנה השונים. מוטל עלינו להמחיש עוד לנגד עינינו את המצב בייצור החלב. גם במקרה זה אין באפשרותנו להביא נתונים על ייצור החלב בחודשי השנה בארץ כולה ולכן נסתפק בהדגמת פרטי הייצור במשקי הביקורת של ה.מ.ב. בשנת תשט״ו.

אין צורך להתעמק בנתונים של טבלה 2 כדי להיווכח באיזו מידה תואמים קווי הייצור את

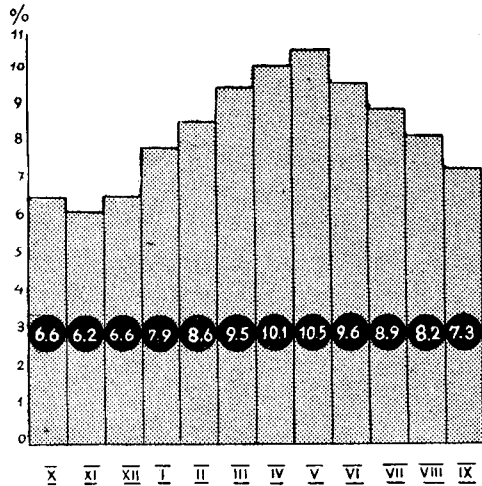

היטטוגרמה 1 קבלת החלב במחלבות תנובה (באחוזים) בשנת תשט״ו.

קווי השיווק, אם כי קיימים גורמים מסויימים, אומנם קלי-ערך, שעשויים לשבש במקצת את התיאום המושלם בין הייצור והשיווק; נזכיר בקשר עם זה את סיפוק צרכי הייצרנים עצמם בחלב, להזנתם הם ולהגמעת השגר, המשפיע

ומהו המצב מבחינה זו בענפי בעלי החיים? נצטמצם בהבהרת השאלה הזו לגבי הבקר בלבד וייצור החלב באופן מיוחד.

בקר-הבר, כידוע, רבייתו היתה קשורה בעונה בצורה המובהקת ביותר הואיל והתייחמות הנק"ב ות ואונז המפרה של הזכר היו עונתיים בהחלט.

היסטוגרמה 2. ייצור החלב במשקי הביקורת (באחוזים) בשנת תשט"ו.

עם ביות הבקר חל שינוי יסודי בתכונה פיסור" לוגית זו ועדים אנו לכך כיום שהפרות מסוגלות להמליט בכל חודשי השנה והפרים כוחם עמם להפרות בכל ימות השנה. מובן מאליו שגם הפרשת החלב בבקר הבר היתה עונתית; ומן ההכרח לציין שבתנאי חקלאות פרימיטיבית אף פרת הבית היתה מניבה את חלבה אך ורק בעונה מסוימת.

מבלי להתעכב בהרחבה בשאלות אלה אפשר לציין שהסיבה העיקרית לתופעת העונתיות בייצור החלב בחקלאות הפרימיטיבית היתה העונתיות המובהקת בהספקת מזונותיה של הפרה. כשהדאגה למזונות היתה מוטלת על "רגלי" הפרה עצמה: באביב ובקיץ היתה מהלכת ומלחכת בדשאים הירוקים, כשיבש החציר מוטל היה עליה להתרוצץ ולקושש גבעולים קשים וחרולים למיניהם ולבסוף — בחודשי החורף הארוך נגזר עליה להתקיים בחסדי הקש שהטיל בעליה באבוסה, הרי יובן שפרה עלובה כזו

בחודשים מסויימים במידת מה על כמויות החלב הנשלחות לשוק. באופן כללי בולטת למדי התק"בולת (פרלליות) בין קווי הייצור לקווי השיווק.

טבלה 2. ייצור החלב במשקי הביקורת של ת. מ. ב. בתשט"ו

חודשי השנה	כמות החלב באלפי ק"ג	ב- % מהכמות השנתית
אוקטובר 54	4.143	6.6
נובמבר 54	3.894	6.2
דצמבר 54	4.134	6.6
ינואר 55	4.875	7.9
פברואר 55	5.313	8.6
מרץ 55	5.829	9.5
אפריל 55	6.150	10.1
מאי 55	6.402	10.5
יוני 55	5.910	9.6
יולי 55	5.604	8.9
אוגוסט 55	5.115	8.2
ספטמבר 55	4.542	7.3
סה"כ	61.911	100.0

נשאלת אם כן השאלה מהו הדבר שגרם בתנאינו אנו להתגבשות קו אופייני זה בייצור ובשיווק? התשובה המקובלת ביותר היא: "העונתיות"; משק החלב הריהו ענף חקלאי וידוע הדבר שבייצור החקלאי קיימות "עונות", עונת שפע ועונת מחסור, ואין להרהר ואין לערער על חוקי הטבע.

נתבונן מקרוב יותר לעצם השאלה של עונתיות בייצור החקלאי.

לית מאן דפליג שייצור תבואות, ירקות ופירות כרוך ומשולב בעונות השנה, ואין להניח שאף בתקופה "האטומית", אליה מתקרב עולם ומלואו, תחול מהפכה של ממש בשטח זה ובני אדם יזכו, דרך משל, בעץ תפוח שישא את פריו משך כל חודשי השנה. ייתכן ויעלה בידי האדם ל"רכך" במקצת את החריפות העונתית בגידולים שונים באמצעות שיטות חקלאיות מודרניות, אולם בדרך כלל תהי העונתיות שרירה וקיימת בענפים אלה לעולם ועד.

(ואף תקופת יובש טוטאלית כמעט) בעדרי בקר החלב בניו-זילנד, והסיבות לכך הן כלכליות בעיקר. רובו של החלב בניו-זילנד יעובד לחמאה, גבינה, אבקה וחלב מרוכז בקופסאות; כידוע, אין החלב הנועד לתעשייה מחזיר תמורה גבוהה כחלב המשווק לשתייה ולכן מעונינים בוקרי ייר זילנד לייצר את החלב במחיר הזול ביותר כדי שיוכלו להתחרות בשווקי העולם; זאת הם משיגים הודות למספוא הזול ביותר שהם מספקים לבהמותיהם, והוא — המרעה הטבעי שצמיחתו ערה במשך תשעה חודשים בשנה. אין הם מעוניינים בתגובות שיא של בהמותיהם וכמעט שאינם מגישים להן מזון מרוכז משום שיש הכרח לקנותו במזומנים בשוק; והמענין ביותר הוא שנתגבשה שם תקופת יובש בעדרי החלב כמעט טוטאלית למשך החודשים הקרירים ביותר בשנה (שהינם מבחינה פסיכולוגית נוחים ביותר להנבת חלב), משום שבעונה זו המרעה הטבעי הוא במצב תרדמה ואין זה שווה בעיניהם לספק מזונות יקרים (שמורים או קנויים) כדי הבטחת הנבה ברמה גבוהה גם במשך עונה זו. ואגב — עונת יובש זו ברפת מעניקה גם את החופשה השנתית למשפחת האיכר המשוחררת מעול החליבה לחלר-טין.

קיימות עוד עונות של שפל וגיאות גם בהר לנד ובדנמרק וכן בעוד ארצות, אשר שם רובו של החלב נועד לתוצרת מרוכזת; מכוונים בארצות אלה את הגיאות בייצור לעונה המתאימה ביותר מבחינת הוצאות ייצור החלב עצמו ותוך הבטחת תנאים נוחים לעיבוד החלב ולשיווק מוצריו.

לעומת זה קיימת, למשל, באנגליה מגמה מפורשת לבטל ככל האפשר את העונתיות בייצור כיוון ש-90% מהחלב משווק שם לשתייה ולתור צרת ניגרת והביקוש הוא יציב וברמה שווה כמעט בכל חודשי השנה. מגמה זו התבלטה באנגליה באופן מיוחד בפרוץ מלחמת העולם השנייה ושוקדים על הגשמתה עד היום הזה; למעשה הושגה שם התקדמות רבה בהשוואת רמות הייצור והשיווק לכל חודשי השנה, אם כי טרם הצליחו לבטל לחלוטין את הגיאות המופיעה בחודשי אפריל-יוני, עונת השפע במרעה הטבעי.

הפרישה את חלבה המעט אך ורק בעונה שסיפקה לה את המזון הדרוש לשם כך. ועוד דבר: עד לפני 150 שנה, בערך, החקלאי אף לא סמך על ההכנסה שתבוא לו מחלב הבקר שבמשקו; הבקר דאז סיפק בראש וראשונה את מעט החלב ותור צרת החלב לאיכר ולמשפחתו במשך עונה מסוימת ועיקר התועלת שהיו מפקים מענף הבקר היה בעבודה, בובל ובבשר. הקושי בהובלת החלב לערים ושמירה על טריותו, גם הם מנעו את ההתקדמות בייצור ובשיווק החלב. ולמעשה היה קיים מחסור חריף בחלב שתיה בחודשי החורף ורק הגבינה המשומרת ואולי גם חמאה מותכה שהוכנו מעודפי החלב בתקופת השפע, שימשו עדות בימות החורף שאמנם קיימות פרות שמני בות בעונה מסוימת בשנה מעט חלב.

לאחר שגבר הביקוש בערים לחלב ונשתפרו תנאי ההובלה והשמירה על טריות החלב נתעורר ררה מאליה שאלת שיפור ההזנה של הבקר; ואמנם חלו תמורות חשובות בייצור המספוא ובהבטחת מזונותיה של הפרה גם לעונות שאין בהן צמחי מספוא חיים וירוקים: טויבו שטחי המרעה הטבעיים, נתרבו ונתגונו גידולי המספוא העונתיים (ירוקים ועסיסיים), הוקדשה תשומת לב מיוחדת להכנת שחת משובחת וכמעט „מהפך כה” ממש נתחוללה באספקה העסיסית של ימות החורף ע”י הכנת התחמיצים למיניהם. והתוצאות לא אחרו לבוא: עדרי הבקר שנהנו מהזנה משר פרת שפעו חלב בכל ימות השנה, ולמעשה ניתנה על ידי כך היכולת והרשות בידי הבוקר עצמו ל„כוון” את הייצור; והתלות ב„עונה” צומצמה עד למינימום.

אין להבין את הדברים כך שבטלה כליל בעקב ההתפתחויות הנ”ל העונתיות בייצור, אולם ניתן לציין שאין הייצור בענף הבקר נתון עוד בידי חסדי הטבע. ייצרני החלב — יש ביכולתם לכוון את הייצור בתחומים רחבים למדי בהתאם לתנאים שיהיו נוחים להם מבחינה כלכלית. הננו עדים לכך גם כיום שבהרבה ארצות בעלות חקלאות מודרנית קיימת עדיין עונתיות בייצור החלב, שגורמיה העיקריים הם תנאים כלכליים מסויימים המבטיחים את הרנטביליות של הענף. אביא דוגמאות אחדות: קיימת עונתיות מובהקת

בת הפרה מחמת החום, אולם מתהלכת הדעה בחוגי הבוקרים בארץ שבאיזורים הקשים (כגון עמקי הירדן ובית-שאן) ההפסד בתנובה מגיע למאות ליטרים בשנה ויש הכרח להתגונן בדרכים שונות בפני פגיעה זו.

בתחנות-נסיון שונות בארצות הסוב-טרופיות והטרופיות ערכו ניסויים כדי למצוא את הדרכים והאמצעים היעילים ביותר של הגנה בפני החום. הושגה הצלחה מסויימת בשמירה על חום הגוף הנורמלי של פרת החלב בימות החמה ע"י שהחד זיקוק במקום מוצל ונוסף לזה ריסוסה במים. בשנים האחרונות נגשו לפתור את הבעיה בתנור פה „אמריקאית“: מתקנים מיוזג אויר ברפתים שבאיזור החם והפרות נהנות מטמפרטורה אופ-טימלית, המאפשרת להן להניב את מלוא התנובה בכל ימות השנה אף באזורים החמים ביותר. מובן שהשקעות מעין אלה והוצאות כה גדולות להפעלת המיתקנים תוצדקנה מבחינה כלכלית אך בתנאים מיוחדים במינם.

באיזה דרכים מתגוננים הבוקרים בארץ בפני פגיעת החמה? ברוב המשקים מאפשרים לבהמות לחסות בצל (הסככות החדשות במקום בנינים מהטיפוס הישן, או גגות-צל מיוחדים בחצרות), פה ושם מהגים את הפרות בימים החמים גם במקלחות, אולם את עיקר ההגנה רואים בהכוונת ההמלטות לחודשי הקיץ והחורף, כך שתנובות השיא היומיות תיחלבה בעונה הקרירה, ובימות החמה תימצאנה רוב הפרות בשלבים המאוחרים של תקופת החליבה ולא יהיה עוד חשש להפסדים של ממש בתנובה. שונה הוא המצב מבחינה זו באזורי הארץ השונים. בעמק הירדן ובעמק בית-שאן נתאזרחה שיטה זו בצורה הקיצונית ביותר ובוקרי עמקים אלה היו רוצים להגיע ליושב כמעט טוטאלי בחודשי הקיץ הלוהטים ביותר; הם מקדישים מאמצים רבים כדי לרכו את רוב רובן של ההמלטות בחודשי אוקטובר-ינואר. התוצאה מזה היא שבחודשי יולי-ספטמבר התנובה היומית הממוצעת לפרה בעדר נעה שם בגבולות 6-8 ק"ג לעומת תנובה יומית של 17-18 ק"ג בחודשי פברואר-אפריל. פירוש הדבר שבחודשי השפל אין הייצור מגיע אלא כדי שליש מזה שבחודשי השפע, ואשר לפער

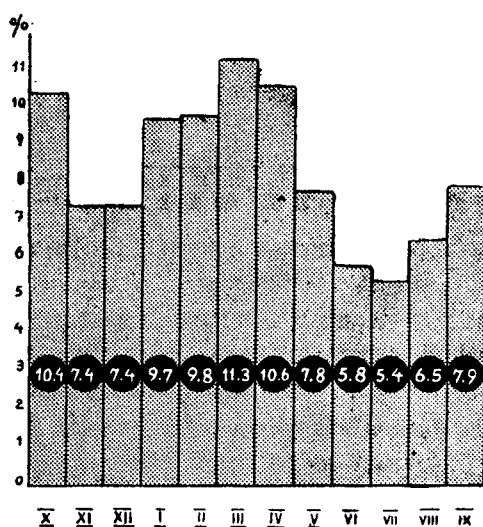
שידוד מערכות הייצור באנגליה ושיכנוע הייצור-נים לסטות מהקו הרגיל שהיה פעם עונתי באופיו הושג ע"י מדיניות מחירים שנקטה ע"י מועצת השיווק ואושרה ע"י מוסדות הממשלה. הענקת מחירי עידוד עבור חלב שסופק לשוק בחודשי החורף צמצמה בשיעור ניכר את ההפרשים שהיו קיימים בייצור ובשיווק בחודשי השנה השונים. היה הכרח להבטיח לבוקרי אנגליה מחירים גבוהים יותר עבור חלב חורף משום שבתנאי אנגליה אספקת המזון לבקר בחורף היא יקרה יותר מזו שבעונת המרעה (אביב וקיץ).

מכל האמור עד עתה ניתן להסיק שהכוונת ייצור החלב כאילו נתונה בידי בעל העדר לאחר שפרת הבית מוכשרה להמליט בכל חודשי השנה ואת האספקה המשופרת לצרכי ייצור החלב אפ-שר להבטיח במשק החקלאי המודרני ללא קשיים מיוחדים.

מוטל עלינו להבהיר עוד את השאלה אם גם בתנאי ארצנו די בפתרון שאלת האספקה כדי לתת יד חפשיה לבעל העדר לכוון ולתכנן את הייצור בהתאם לרצונו הוא. מן ההכרח להעלות עוד גורם שהשפעתו אינה מבוטלת כל עיקר בעיצוב אופי הייצור בארצנו במשך השנה; הכוונה היא לעונת החמה הממושכת השוררת ברוב אזורי הארץ.

השפעתו הרעה של החום על הרגשתן והנבטן של הפרות מגועי החלב האירופיים הוכחה מהמעשה ומניסויים רבים. הטמפרטורה הנוחה לפרות חלב נעה בין 12 ל-15 מ"צ. כשהחום עולה ועובר את מעלת ה-20, מתחיל לעלות גם חום גופן של הפרות, נשימתן מתקצרת, תיאבובן ילקה וממילא יובן שכושר הנבט החלב ייפגע; הפגיעה היא בכמות החלב ואף באיכותו. בזאת נוכחו ברוב הארצות הטרופיות והסובטרופיות, לשם הוכנס בקר חלב אירופי, ולא מעט רכשנו גם אנחנו ניסיון בשטח זה. לא נערכו אמנם אצלנו מחקרים מדויקים בשאלת ההשפעה של ימות החמה על התנובה, אולם לא נחטא בהרבה לאמת אם נגיד שבאיזורים החמים יותר שבארץ יורדת התנובה בחודשי המעבר (מאפריל עד יוני) ב-5 ק"ג לפרה וליום. כאמור, אין תחת ידינו מספרים מדויקים על ההפסד הכולל בתנור

של ההמלטות בחודשי הסתיו ותחילת החורף ומתקבל הרושם של פיזור ההמלטות לאורך תקופה ממושכת למדי. קשה לדעת מהו שגרם לפיזור כה רחב של ההמלטות על אף המגמה הכללית לריכוזן לעונה מצומצמת ככל האפשר. מובן שלא כל הגורמים המעורבים בהכוונת ההמלטות הם ברשות הבוקר ואין כל ההזרעות וההרבעות מסתיימות בהצלחה בהתאם לקווי התיכנון. אולם האחוז הגבוה של ההמלטות ששאילו „נידח” לחודשי מרץ אפריל קשה ליישבו ולהסבירו בכשלונות ההתעברות בלבד. מן הראוי היה לעמוד על תופעה זו באופן מיוחד. הנטיה לרכז את ההמלטות לחודשי הסתיו ותחילת החורף — מקורה, כאמור, ברצון למנוע הפסדים בתנובה מחמת ימות החמה בארץ. אולם ארשה לעצמי להביע את ההשערה שגם הנוהג בארצות אירופה, בעלות האקלים הממוזג, יש לו חלק בהתגבשות הכרה זו בקרב בוקרינו.

היסטוגרמה 3. ההמלטות במשקי הביקורת (באחוזים) בשנת תשט"ו.

בשאלה זו נערכו חקירות מקיפות למדי ובכיוונים שונים והוקדשו עבודות מחקר מיוחדות לשאלה: איזהו החודש הנוח ביותר להמיר לטה למען תובטח מלוא התנובה שבכוח הפרה להניב? עוד לפני 25 שנה פירסם סאנדרס באנגליה את תוצאות מחקריו בשאלה זו, ובשנים

שבשיווק החלב ממשקים אלה בעונות הנ"ל, הרי הוא ודאי גדול עוד יותר משום שצריכת החלב ע"י אנשי המקום היא כמעט יציבה משך רוב חודשי השנה.

באזורי הארץ האחרים אין ההפרשים בייצור בעונות השונות כה קיצוניים וניתן לציין דרגות שונות; אולם יש להתחשב בעובדה שבקהל הבוקרים בארץ השתרשה ההכרה שהמלטות סתיו וראשית החורף, הן המבטיחות מאכסימום התנובה שבכוח הפרות להניב בדרך כלל, ומשום כך קיימת הנטיה ברוב אזורי הארץ ללכת בדרכי הבוקרים שבעמק הירדן ולרכז את רוב ההמלטות לעונת סתיו—תחילת חורף. על תוצאות מגמה זו נוכל ללמוד מטבלה 3.

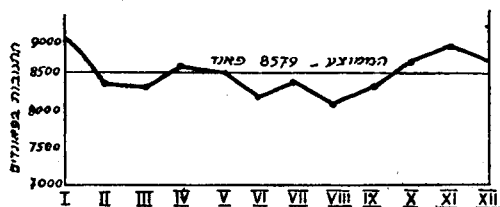
טבלה 3. ההמלטות במשקי הבקורת של ה. מ. ב. בחשט"ו

זודשי השנה	תמספר	תכלל % המלטות בשנה	בעדרי הפרות	תמספר	תכלל % המלטות בשנה	בעדרי המבכרות	תמספר	תכלל % המלטות בשנה	המלטות בס"ה
אוקט' 54	996	10.3	393	10.5	1389	7.4	1000	10.4	
נובמבר 54	724	7.5	276	7.4	1000	7.4	1000	7.4	
דצמבר 54	686	7.1	317	8.5	1003	7.4	1003	7.4	
ינואר 55	694	10.0	325	8.7	1289	9.7	1289	9.7	
פברואר 55	963	10.0	341	9.1	1304	9.8	1304	9.8	
מרץ 55	1080	11.2	412	11.0	1492	11.3	1492	11.3	
אפריל 55	1002	10.5	399	10.7	1401	10.6	1401	10.6	
מאי 55	687	7.2	367	9.8	1054	7.8	1054	7.8	
יוני 55	554	5.8	230	6.3	784	5.8	784	5.8	
יולי 55	513	5.4	212	5.7	725	5.4	725	5.4	
אוגוסט 55	864	7.2	173	4.7	857	6.5	857	6.5	
ספטמבר 55	753	7.8	294	7.8	1047	7.9	1047	7.9	
	9606	100.0	3739	100.0	13345	100.0	13345	100.0	

עיון קל בטבלה 3 מגלה לנגד עינינו שחודשי השפל בהמלטות הם יוני, יולי ואוגוסט וחדשי השיא ינואר—אפריל. מצב זה בהמלטות מסביר לנו אמנם יפה למדי את תופעות השפע והשפל בייצור ובשיווק, אלא שיחד עם זה מזדקרת העובדה שבהיקף ארצי לא הושג ריכוז בולט

מהדיאגרמה והטבלה אנו למדים שהממליטות בסתיו אינן מגיעות ואינן מתמידות בתנובות השיא היומיות של אלה שמהמלסות האביב, אולם לעומת זאת, עם צאתן באביב למרעה, כשהן עומדות כבר בחודש ה-5 בערך בחליבתן, כושר ההנבה שלהן כאילו „מחדש נעוריו“, הן עולות במידת מה בתנובותיהן היומיות וירידתן לקראת ההתיבשות מואטת ואינה כה תלולה ככפרות הממליטות באביב; וזהו גם הגורם לעליונותן בתנובה הכוללת.

חשוב הדבר שנשים לב באופן מיוחד לעובד דות שהוזכרו לעיל בבואנו ללמד גזירה שווה מאופי הייצור בארצות האקלים הממוזג על זה שבתנאי ארצנו. בה בשעה שבארצות ההן יתרון של המלסות סתיו בא להן בעיקר מהמעבר מהזנת חורף להזנת האביב הרי אצלנו גובע היתרון של המלסות סתיו מהגנת הפרות בפני חום הקיץ. הודות למספר העצום של נתונים שרוכזו במשרדי מועצת השיווק שבאנגליה יש באפי שרותם גם להסיק מסקנות מסוימות בשאלת תנודת התנובות של הפרות בהתאם לחודשי ההמלטה משך השנה. להלן ניתנת דיאגרמה המדגימה תנודת אלה.

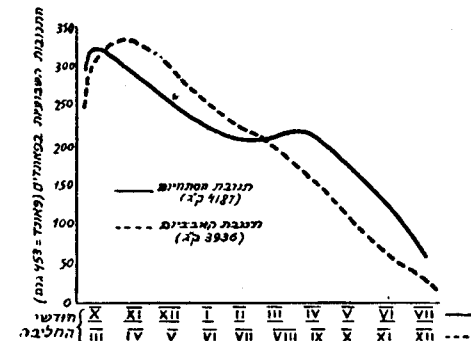
דיאגרמה 2. תנודת התנובות מהמלסות בחודשי השנה השונים (באנגליה).

לפי דיאגרמה זו יוצא שבאנגליה החודשים הנוחים ביותר להמלסות הם אוקטובר-ינואר והחודשים הקשים ביותר — יוני-אוגוסט (מרעה) דל בעונת ההמלטה, הזנה חורפית ממושכת ויציאה למרעה האביב בשלב האחרון של החליבה או עם הייבוש המלא). ההפרש בתנובות מהמלסות נובע (החודש הנוח ביותר) לבין תנובות מהמלסות יוני (שהוא הבלתי מתאים ביותר) נע בגבולות 270 ק"ג בערך.

יש להצטער שאצלנו טרם נעשתה עבודת

האחרונות ממשיכה מועצת השיווק האנגלית לטפל בבירור שאלה זו, כיוון שבמשרדיה מרוכזים כיום כל הנתונים של ביקורת התנובה, ויש לה ענין מיוחד בהבהרת השאלה כדי שתוכל להסיק מסקנות מתאימות בשאלת מדיניות המדיניות (מחירי עידוד) והכוונת הייצור.

סאנדרס הגיע בזמנו למסקנה שבתנאי אנגליה בדרך כלל המלסות הסתיו הן המתאימות ביותר להבטחת מלוא התנובה. לפי פרסומי המועצה לשיווק החלב מתאשרת מסקנתו זו של סאנדרס וההפרש בין תנובות הפרות הממליטות בסתיו לבין אלה שמעונת ההמלסות האביבית מגיע בממוצע ל-250 ק"ג. להלן ניתנות עקומות התנובות מהמלסות סתיו ואביב.

דיאגרמה 1. מהלך התנובות מהמלסות סתיו והמלסות אביב באנגליה.

בטבלה 4 מרוכזים הנתונים על התנובות מהמלסות סתיו ואביב לפי שלושת השלבים במשך תקופת החליבה.

טבלה 4. התנובות של ממליטות סתיו וממליטות אביב לפי שלבי תקופת החליבה (באנגליה)

השלבים בתקופת החליבה	ממליטות סתיו		ממליטות אביב	
	חלב כ"ג	חלב כ"ג	חלב כ"ג	חלב כ"ג
ב"ה 14 השבועות הראשונים	49.7	1943	43.4	1795
ב"ה 14 השבועות הבאים	35.1	1374	33.0	1363
ב"ה 14 השבועות האחרונים	15.2	594	23.6	975
בס"ה	100.0	3911	100.0	4133
ב"ה 2 השבועות האחרונים	—	25	—	54
ס"ה התנובה	—	3936	—	4187

השפעת ימות החמה על רמת־הייצור. בה בשעה שבעמקי הירדן ובית שאן פגיעת החום היא קשה ביותר הרי באיזורים נוחים יותר מבחינה אקלימית (עמק יזרעאל המערבי, עמק זבולון, רצועת החוף, איזור ההרים ואיזור הדרום) ניתן לקיים רמת תנובה נאה למדי אף בימות החמה, אם כי גם באיזורים נוחים אלה נגרם הפסד מסוים בתנובה מחמת החום.

4. אין להניח שבתנאי הארץ מהווה האספקה העונתית לעדרי החלב, בין במחירה ובין בטיבה, גורם מכריע בגיבוש עונתיות בייצור. המרעה האביבי המשובח הרב־שנתי, המספק את המזון הזול ביותר והמתאים ביותר לפרות חלב בחוץ לארץ, אינו ממלא לעת־עתה תפקיד בעל ערך בתפריט המזונות של העדרים בארץ.

5. לדעת הכל יש הכרח לספק כמויות גדולות יותר של חלב לשוק בחודשי השפל, וזה מטעמי מים אלה:

א. למען הפסיק סוף סוף את השחתת טעם החלב ע"י כל מיני מהילות ו"עיבודים";

ב. למען הבטיח שיווק מוגבר של חלב לשתייה ולתוצרת ניגרת;

ג. למען צמצם את לחץ ה"עודפים" בחודשי השפע המביאים להפחתה ניכרת בהכנסות מה־חלב.

ועכשיו ננסה להתוות את הצעדים לתיקון הדברים.

לדעתי יש צורך בשיתוף פעולה של כמה

מחקר בכיוון זה, אם כי ה.מ.ב. מקיימת את ביקורת התנובה כ־25 שנה ובתיקה מרוכז חומר עשיר למדי שהיה מאפשר גם לנו הסקת מסקנות ברורות על יסוד תוצאות חד־משמעיות*. לעת עתה אנו מביעים דעות, ואף מתווכחים לפעמים, בהסתמכנו על השערות ואומדנות בלבד ולכן קשה גם לדון ולהציע הצעות של ממש בשאלת שינוי הקו בכלכלת הענף, אולם בכל אופן מחיר ייבים אנו לחפש פתרונות, אם כי תוך גישושים מסויימים.

נסכם לעצמנו את העובדות, ננסה הנחות אחדות ובהתאם לזה נציע אי אלו צעדים לשינוי פני הדברים.

1. ברור לכולנו שנתגבשה במשק הבקר שלנו עונתיות בהמלטות ובייצור וכתוצאה מזה קיימת גם עונתיות בשיווק.

2. הסיבה לעונתיות — החשש המוצדק של הבוקרים שתנובות פרותיהם תיפגענה במקרה שההמלטות תועתקנה לימות החמה ועקב זה תופחת גם הכנסתם בשיעור ניכר בתנאי השיווק הקיימים ולרגלי מדיניות המחירים הקיימת.

3. על יסוד עיון בתוצאות ביקורת התנובה אפשר להיווכח בעובדה שקיימות דרגות רגישות שונות בעדרי החלב הפזורים על פני הארץ לגבי

* מן הראוי היה שלומדי הפקולטה החקלאית יתענינו בבעיה זו ויהיה זה להם נושא לעבודת־גמר או אף לקבלת תואר דוקטור לכשיעמיקו חקר בשאלה ויבהירוה כל צרכה.

ציבור הבוקרים שולח ברכה חברית

לד"ר מנחם שטורמן

ל נ ש ו א י ב ח ו

וכמה גורמים המעורבים בבעיה זו, אולם העיקר לעשות את הצעד הראשון כדי להעלות את ייצור החלב על הפסים שיוליכוהו בכיוון סיפוק הצרכנים של הצרכנים והייצרנים גם יחד.

ואם יובטח העידוד מצד המוסדות הרי אין כל ספק שהבוקרים ימצאו את האפשרות לסור בזהירות מהדרך המקובלת בייצור ויתרמו את חלקם לשם פתרון בעיות העונתיות הקיימות, הפוגעות במשק החלב בכללותו.

אין כל ספק שיימצאו משקים לא מעטים באיוורים הנוחים שצוינו לעיל שיקחו על עצמם את הסיכון של העתקת אחוז ניכר של המלטות סוף החורף והאביב (פברואר-אפריל) לחודשי יוני-ספטמבר אם ידעו שאין הסיכון מוטל על שכמם בלבד. ובעצם, הנני מעז להביע את ההשערה שבחשבון סופי וכולל לא ייגרם לשום אחד הפסד כלשהו, כיוון שיש להניח שהספקת חלב טוב (לא מהול) לשתיה ותוצרת ניגרת משופרת בחודשים החמים ביותר תרחיב את הביקוש וקהל הצרכנים גם ישרים על נקלה עם מחיר קצת גבוה יותר עבור תוצרת משופרת.

נראה לי שצעדים ראשונים אלה יוכלו לפתוח פתח רחב יותר לקראת הבראת המצב במשק החלב.

י. עצמון

וכמה גורמים המעורבים בבעיה זו, אולם העיקר לעשות את הצעד הראשון כדי להעלות את ייצור החלב על הפסים שיוליכוהו בכיוון סיפוק הצרכנים של הצרכנים והייצרנים גם יחד.

ואם יובטח העידוד מצד המוסדות הרי אין כל ספק שהבוקרים ימצאו את האפשרות לסור בזהירות מהדרך המקובלת בייצור ויתרמו את חלקם לשם פתרון בעיות העונתיות הקיימות, הפוגעות במשק החלב בכללותו.

אין כל ספק שיימצאו משקים לא מעטים באיוורים הנוחים שצוינו לעיל שיקחו על עצמם את הסיכון של העתקת אחוז ניכר של המלטות סוף החורף והאביב (פברואר-אפריל) לחודשי יוני-ספטמבר אם ידעו שאין הסיכון מוטל על שכמם בלבד. ובעצם, הנני מעז להביע את ההשערה שבחשבון סופי וכולל לא ייגרם לשום אחד הפסד כלשהו, כיוון שיש להניח שהספקת חלב טוב (לא מהול) לשתיה ותוצרת ניגרת משופרת בחודשים החמים ביותר תרחיב את הביקוש וקהל הצרכנים גם ישרים על נקלה עם מחיר קצת גבוה יותר עבור תוצרת משופרת.

ולמה זה אין אפשרות גם כיום לקיים גמישות מסוימת במחירי החלב כבמחירי תוצרת חקלאית אחרת?

בתנאים של היום, כשקיים פיקוח כה נוקשה על מחירי החלב, הרי מוטל על מוסדות הממשלה

החלב שומר על חיוניותה של זירמת הפר

אחד החוקרים מהקול' שבמדינת וואשינגטון טוען שבחלב מצוי חומר מסתורי שמהותו וזהותו טרם נודעו לאנשי המדע והוא, כנראה, משמר את הזירמה בחיוניותה המלאה משך תקופת זמן ארוכה יותר, מסיבה זו מרבים להשתמש בחלב למיהול הזירמה במכוני ההזרעה.

החורף בשער

עונת הגשמים מתקרבת והיא מחייבת הכנות בחצר הבקר וסביבה על מנת להבטיח נקיון הבהמות והחלב וחיסכון בחומרים. יש להוציא את הנובל מן החצרות, כי אחרי רדת הגשמים הראשונים זה לא ניתן יותר לעשות. יש לתקן את גדישי הקש ולמלא כל מקום פנוי במתבנים כדי להבטיח מאכסימום ריפוד יבש. במקרה ויש הרבה שחת או קש מפורים מסביב למתבנים והגדישים הכרחי לכבשו מחדש לבל יבוזבו. יש לבדוק את כל השערים, החלונות והתריסים ולהתקינם לקראת ימי הגשם; לבדוק את מרזבי הגגות ואת תעלות הגשם בצידי החצרות והדרכים.

הרפתן שרוצה להקל על עצמו את שמירת נקיון פרותיו בחורף יגזוז את השערות שעל השוקיים והעטין.